

СПЕЦИФІКА РАДИКАЛІЗАЦІЇ ПАНК-СУБКУЛЬТУРИ І РОСІЙСЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ

Євген Васильчук,
кандидат політичних наук,
головний спеціаліст апарату Черкаської міської ради

У статті концептуалізовано теоретичну модель радикалізації ідеологічних комплексів російських суспільно-політичних рухів і радянсько-російської панк-ідеології та визначено основні тенденції цього процесу.

Ключові слова: панк-субкультура, політичний радикалізм, політична контркультура.

In the article the author conceptualized the theoretical model of radicalization of ideological complex of the Russian socio-political movements and the Soviet-Russian punk-ideology and the main trends of this process.

Keywords: punk-subculture, political radicalism, political counterculture.

Постановка проблеми. Дослідження молодіжної субкультури як соціального феномена та їх ідейного базису є відносно новою темою для наукового аналізу. У сучасній науці вивчення молодіжних субкультурних утворень як соціальних феноменів має міждисциплінарний характер і перебуває на перетині філософських, соціологічних, політичних, культурологічних та психологічних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для підготовки цієї статті значну цінність становлять дослідження О. Аксютіної [1], Є. Гречкіної [2], С. Карпіленя [4], С. Левікової [5], М. Соколова [9] та інших науковців, які розкривають причини та механізми виникнення молодіжних субкультур, особливості їх становлення та маніфестації. Серед українських дослідників значущим є наукове дослідження С. Сороки [10], присвячене становленню та діяльності неформальних об'єднань молоді.

Мета статті. Проблема молодіжної субкультури має певну ступінь розробки і дослідження в науковій літературі, але автор статті прагнув вибудувати теоретичну модель радикалізації ідеологічних комплексів російських суспільно-політичних рухів і радянсько-російської панк-ідеології. Відсутність цілісних досліджень з цієї проблематики свідчить про наукову значущість та актуальність теми пропонованої статті.

Виклад основного матеріалу. Сучасні політичні ідеології, відображаючи конфлікти соціального буття, перебувають у постійному розвитку, набуваючи нових історичних форм, запозичуючи одна в одній ціннісні орієнтири, які краще виконують мобілізаційну функцію, функції організації певних соціальних прошарків, спрямовують їхні соціальні дії. Співіснування в реальності та результативна взаємодія ідеологічних течій, комунікативний простір політичних ідеологій визначається терміном «дискурс», що припускає цілий спектр варіантів можливої взаємодії: від неприйняття та дистанціювання один від одного до об'єднання та взаємного проникнення ідеалів, норм та інших елементів ідеологій.

У сучасних умовах ідеологічні течії зближуються та об'єднуються за окремими базовими критеріями, серед яких: питання демократії, визнання прав людини, захист моральних і сімейних цінностей, цінності нації, держави, релігійного визначення тощо.

В радикальних політичних та політизованих структурах ідеологія відіграє виключно важливу роль, оскільки саме вона виступає основним засобом мобілізації та рекрутування нових активістів. Зважаючи на відносно обмежені фінансові та матеріально-технічні можливості цих об'єднань, які не можуть суттєво вплинути на поповнення лав, окремі ідеологеми та ідеологічні комплекси зазначених організацій мають бути досить

привабливими та максимально орієнтованими на власну соціальну базу та суспільно-політичну нішу, до якої, в першу чергу, належать маргіналізовані прошарки населення як найбільш підготовлені до сприйняття та засвоєння цих ідеологічних продуктів.

Серед привабливих аспектів ідеології російських радикалів автор відзначає передусім її демонстративну та відверту контркультурну спрямованість (використання табуйованих елементів символіки та стилістики); безкомпромісність у галузі ідентифікації та самоідентифікації індивідів; агресивні та насильницькі принципи вирішення накопичених проблем, що створює можливість для виходу негативно забарвлених емоцій та енергій активістів зазначених структур.

До причин появи, що суттєво позначилися на формуванні доктринальних засад ідеологічних комплексів російських радикалів, автор зараховує світоглядну кризу, ідейну дезорієнтацію та маргіналізацію флангів політичного спектру, в результаті якої активна, вольова, безкомпромісна та радикально настроєна частина політично ангажованих суб'єктів виявилася витісненою за межі системної політики. Вона фактично втратила важелі впливу на політичну ситуацію парламентським та іншими легальними шляхами, що виключають силові рішення наявних питань і проблем, а тому намагається повернути втрачені можливості в крайніх, граничних формах та проявах спротиву. Враховуючи фактичну відсутність дієвої реакції російської офіційної влади на появу, інституціоналізацію та розвиток радикальних рухів, радикалізм став допустимою нормою суспільно-політичного буття російського соціуму, що не могло не позначитись на формуванні ідеологічних доктрин російських радикалів.

Пошуки методів радикального спротиву існуючій системі суспільних відносин, необхідність поширення власних ідей, розширення соціальної бази та рекрутування нових активістів, спонукає російських радикалів до взаємодії з молодіжними субкультурами, які є найбільш схильними до політизації та насичення власного ідейного базису радикальними політизованими ідеологемами.

Однією з таких молодіжних субкультур є панк-субкультура, в основі ідейного базису якої – ідеї соціального протесту, епатажні та контркультурні форми власної маніфестації. Її ідеологія зосереджена на реалізації права кожного індивідуума на свободу та життєвий лад, на який не здійснюється тиск. Етика цього руху визнає провідну роль особистого вибору в пошуках свободи. Вона радикально заперечує будь-який конформізм і передбачає самостійність, застосування акцій «прямої дії» задля зміни наявного суспільно-політичного ладу і демонстративне неприйняття офіційної культури конкретного історичного суспільства.

Підставами для політико-ідеологічної взаємодії політичних радикалів і представників панк-субкультури є спільні соціальні умови існування, схильність і схвалення вирішення суспільних проблем радикальними методами, подібність окремих світоглядних елементів.

Револьюційність ідеологічних доктрин російських радикалів та епатажність методів позиціонування представників панк-субкультури за умови результативної взаємодії утворюють специфічні контркультурні продукти, максимально орієнтовані на демонстративне протиставлення існуючій системі суспільних відносин, що створює гіпотетичні можливості для розширення соціополітичного простору для власного позиціонування і поширення своїх ідей. Так, лідер панк-колективу «Гражданская Оборона» Є. Летов, відзначав: «Та війна, яку ми вели в 1987 р., була в першу чергу боротьбою трансцендентною. Річ у тому, що у мене завжди було прагнення довести ситуацію до межі, до того моменту, коли тобі загрожує смерть. Добитися того, щоб сама реальність, ця тотальна жахлива тиранія «князя світу цього», здійснювала активні дії для твого знищення. Бо тільки в цьому стані ти можеш перевірити, чи дійсно ти чогось вартий, щось можеш, – у стані війни, коли ти на волосині. Будь-яка влада – це тиранічна Система, що здійснює свавілля в ім'я «князя світу цього». Тоді це була брежневська, «комуністична» система. Потрібно було діяти настільки епатажно, щоб їм не залишалося нічого іншого, окрім як почати тебе саджати, вбивати і так далі» [6, С. 2].

На думку М. Соколова, така контркультура стає стратегією політичної боротьби, зміст якої полягає в тому, щоб поставити під сумнів символічний порядок, який підтримує функціонування соціальної системи, з метою його зміни і запропонувати власні альтернативні шляхи вирішення проблем, що існують у суспільстві [9, С. 128].

Ця спільна контркультурна матриця, визначаючи спільний для політичних радикалів та представників панк-субкультури образ «ворога», створює відмінності при його конкретизації. В ідеологічних продуктах політичних радикалів таким «ворогом» (тобто зовнішнім подразником), на якого спрямовується агресія, виступають конкретні політичні та державні діячі та пов'язані з ними суспільні деформації. Представники панк-субкультури, навпаки абстрагують цей образ, зміщуючи акценти у своїй творчості у глибинно-психологічну та філософську площину. Подолання соціально-економічних та суспільно-політичних колізій при цьому відходить на другий план і підмінюється моделюванням ідеальних категорій «свободи», «визволення», побудови ефемерного ідеального суспільства, позбавленого будь-яких форм пригнічення особистості, які є недосяжними у реальному житті, але існують у свідомості ідеологів панк-субкультури.

Зважаючи на це, вибудовуються дві тенденції ідеологічної взаємодії політичних радикалів та представників молодіжних субкультур:

тенденція зближення, за якої відбувається взаємодія політичних радикалів та представників молодіжних субкультур на базі сформованої спільної контркультурно-ідеологічної матриці;

тенденція розколу, при якій раціональні ідеологічні продукти політичних радикалів вступають у конфронтацію з ірраціональними ідеологемами представників молодіжних субкультур, що стає причиною розриву структурно-функціональних зв'язків між ними та припиненням ідеологічних взаємовпливів [3; 8, С. 3].

Така ситуація призводить до суттєвого звуження соціальної бази російських радикалів внаслідок відтоку молодіжного сегменту, деполітизації творчості панк-колективів через розчарування та ідейну вичерпаність політичних методів спротиву та згасанням радикалізації ідейних комплексів зазначених структур і утворень.

Висновки. Стратегії політико-ідеологічної взаємодії радянсько-російської панк-субкультури та російських радикальних політичних організацій мають досить специфічний характер. У цьому процесі автор простежує основні тенденції їх зближення та конфронтації. Основними причинами розриву структурно-функціональних зв'язків між політичними радикалами та представниками панк-субкультури, припинення їх ідеологічних взаємовпливів автор вважає конфлікт ірраціонального та раціонального у спільно утворених контркультурно-ідеологічних продуктах та проблему вибору шляхів їх практичної реалізації.

Щодо подальших напрямів дослідження, перспективними автор вважає розкриття питань, пов'язаних зі співвідношенням субкультури та контркультури в радянсько-російській панк-ідеології та особливостями політичної ідеологізації панк-субкультури на матеріалах творчості музично-поетичних панк-колективів.

1. Аксютіна О. А. Власть и контркультура в 1980-е - 90-е годы. Панк как этика и эстетика противостояния в условиях СССР, России и Беларуси / Ольга Аксютіна // Культура и власть в условиях коммуникационной революции XX века: форум нем. и рос. исследователей: [материалы]. - М.: АИРО-XX, 2002. - С. 303-334. 2. Гречкіна Е. Н. Молодежный политический экстремизм в условиях трансформирующейся российской действительности: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. полит. наук: спец. 23.00.02 «Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии» / Е. Н. Гречкіна. – Ставрополь, 2006. – 26 с. 3. Дмитриев И. Апология кайфа. Интервью с «гламурным панком», лидером группы «Четыре» (экс-«Красные Звезды») Владимиром Селивановым / И. Дмитриев // Евразия. Информационно-аналитический портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://evrazia.org/print.php?id=306>. **4.** Карпиленя С. С. Молодежная субкультура как способ социализации молодежи в условиях модернизации российского общества: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. соц. наук: спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / С. С. Карпиленя. – Ростов-на-Дону, 2009. – 35 с. **5.** Левикова С. И. Феномен молодежной субкультуры (социально-философский аспект): автореф. дисс. на соискание науч. степени доктора филос. наук: спец. 09.00.11. «Социальная философия» / С. И. Левикова. – М., 2002. – 34 с. **6.** Летов Е. Именно так все и было (творческо-политическая автобиография) / Егор Летов // Лимонка. – 1994. – № 2-3. – С. 1-3. **7.** Летов Е. Это знает моя свобода / Егор Летов // Лимонка. – 1994. – № 1. – С. 1, 3. **8.** Обыкновенное предательство. Интервью с лидером НБП // Лимонка. – 1996. – № 35. – С. 3. **9.** Соколов М. М. Стратегия политической контркультуры в русском радикально-националистическом движении / М. М. Соколов // Рубеж: альманах социальных исследований. – 2001. – № 16 – 17. – С. 128 – 139. **10.** Сорока С. В. Суспільно-політична діяльність неформальних об'єднань молоді України у 1953 – 1991 роках: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02 «Політичні інститути і процеси» / С. В. Сорока. – Миколаїв, 2006. – 19 с.